

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет управління персоналом, соціології та психології

Кафедра педагогіки та психології

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

«ЕКОНОМІЧНА ТА БІЗНЕС-ОСВІТА»

Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Спеціальність 015 «Професійна освіта (Економіка)»

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

На тему: «Формування креативного мислення майбутніх фахівців з економічних спеціальностей в умовах змішаного навчання»

здобувача Рвачов Максим Андрійович

Науковий керівник: к.п.н., доцент Журавська Лариса Миколаївна

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед Екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувачка кафедри д.пед.н., професор Артющина М.В

(підпис)

Київ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ГЕНЕЗИС ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ФАХУ	5
1.1 Поняття креативного мислення та його роль у професійній діяльності еконміста	5
1.2. Фактори, що впливають на формування креативного мислення на професійну діяльність студентів економічних спеціальностей	10
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ	14
2.1 Аналіз результатів педагогічного експерименту щодо створення педагогічних умови формування креативності майбутніх фахівців еконмічної спеціальності.....	14
2.2. Обґрунтування формування креативності майбутніх фахівців з економічних спеціальностей в умовах змішаного навчання.....	28
РОЗДІЛ 3. СТВОРЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ.....	34
3.1. Розвиток мотивів творчої самореалізації студентів шляхом створення творчого навчального середовища	34
3.2 Розробка методичних рекомендацій щодо створення творчого середовища та впровадження ділових ігор для формування креативного мислення в умовах змішаного навчання.....	41
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
ДОДАТКИ.....	63

ВСТУП

Актуальність проблеми. Сьогодні розвиток країни залежить від рівня освіти та культури, талантів та інтелектуального потенціалу. Етичне та інтелектуальне здоров'я, різноманітність професійної підготовки, прагнення до інновацій та здатність приймати нестандартні рішення були визначені важливими факторами розвитку. Багато дослідників у країні та за кордоном розглядають проблему творчого мислення як процес і здатність кожного. Останнім часом психологічна наука досліджує природу креативності та особливості творчого мислення.

Креативне мислення характеризується унікальним розумінням світу, здатністю швидко вирішувати складні ситуації, координувати ідеї, інтегрувати ідеї та ефективно приймати нестандартні рішення. Проте проблема розробки інструментів оцінки конструктивних ідей в економіці майбутнього залишається недостатньо вивченою. За словами Д. Пейнтера, це може включати як формальні методи навчання (такі як завдання класу), так і неформальні методи (такі як використання електронної пошти, Інтернет-зустрічі або електронних веб-сайтів). Це поєднання, яке є доступним та простим у використанні, може надати необмежені можливості для організації навчальної діяльності з використанням освітніх ресурсів у мережі.

Дарлін Пейнтер визначає змішане навчання як поєднання формального навчання в класі та неформального навчання. Наприклад, розмови електронною поштою, конференц-дзвінки тощо. У системі вищої освіти під змішаною освітою розуміють форму навчання, в якій навчання відбувається в традиційному очному форматі за допомогою технології дистанційного навчання. Е. Розетт і Ф. Воган (Rosett A., & Vaughan F., 2003) визначають підходи до змішаного навчання, які поєднують спілкування, прямі дії та самостійний вибір шляхів досягнення особистих і організаційних цілей [1, с.222].

Об'єкт роботи - процес професійної підготовки майбутніх фахівців економічних спеціальностей.

Предмет: формування креативного мислення майбутніх фахівців з економічних спеціальностей в умовах змішаного навчання.

Мета: дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних засад формування креативного мислення майбутніх фахівців з економічних спеціальностей в умовах змішаного навчання.

З огляду на мету роботи, було визначено **такі завдання:**

- 1) апроаналізувати підходи до поняття «креативне мислення» у педагогічній науці
- 2) проаналізувати фактори, що впливають на формування креативного мислення;
- 3) обґрунтувати педагогічні умови формування креативності майбутніх фахівців економічної спеціальності;
- 4) розробити рекомендації для створення творчого середовища для формування креативності майбутніх фахівців економічних спеціальностей в умовах змішаного навчання.

Методи дослідження. Для розв'язування поставлених нами завдань використано такі методи наукового дослідження: теоретичний аналіз наукових літературних джерел, синтез, узагальнення, порівняння, конкретизація, спостереження.

Структура дослідження. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ГЕНЕЗИС ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ФАХУ

1.1 Поняття креативного мислення та його роль у професійній діяльності економіста

У сучасному світі кожен хоче бути індивідуальністю, чимось іншим. Бути креативним та інноваційним – це чудовий спосіб виразити себе та інших. Сьогодні хвалять творчих людей. Здатність мислити нестандартно, важливо для кожної сучасної людини, тому питання креативності актуальне сьогодні як в думках, так і на практиці.

Різні словники дають різні визначення цього поняття. Наприклад, у великому словнику Артура Ребера дається таке визначення:

Творчість — це розумовий процес, який створює унікальні та нові рішення, ідеї, творіння, концепції чи продукти[3, с.20].

У короткому словнику з психології під редакцією А.В. Петровського. та Ярошевського М.Г. Ось пояснення цієї ідеї:

Креативність – це рівень творчої обдарованості, творчих здібностей, що є стійкою характеристикою особистості [2].

У словнику за редакцією Копоруліна В.М. Я знайшов інше визначення: «Креативність — це здатність генерувати унікальні ідеї, відмовлятися від традиційних способів мислення та швидко вирішувати проблеми» [4, с.20].

Наколаєва Є.І. дає своє визначення «творчості»: «Творчість – це здатність людини до творчості (здібність), яка може виражатися в думках, почуттях, певних діях» [5, с.1040].

Креативність є загальною характеристикою людини (здібності, поведінка, обмеження – різні автори в галузі) і впливає на продуктивність незалежно від конкретної діяльності (Гілфорд, Торренс).

Під технологією ми маємо на увазі здатність генерувати унікальні ідеї на основі традиційних способів мислення та швидко вирішувати складні

проблеми. Під креативністю розуміють певну сукупність психічних і людських якостей, необхідних для розвитку креативності.

Поняття креативності як здатності створювати все відоме було визнано після роботи Дж. Гілфорда. Автор обрав чотири основні напрямки творчості: 1) оригінальність; 2) узгодження ідей; 3) адаптація до зміни клімату; 4) зміни ціни [6, с.34-46].

О. Пономарьов одним із перших досліджує питання інновацій у вітчизняній психології. Автор вважав, що для творчої особистості величезну цінність має результат праці, щось нове, унікальне; для творчої особистості важливі результати в досягненні цілей, а не інновації [7].

Він був винайдений і розроблений В. М. Дружиніним. Результати його досліджень показали, що творчий розвиток проходить як мінімум два етапи:

1) розвивати «базову» креативність як загальну творчу здатність, не характерну для того чи іншого рівня людської діяльності. Простий термін для цієї роботи, в залежності від кількості авторів, 3-5 років. Сьогодні наслідування дорослого як творчого зразка є основною формою інновацій;

2) підлітковий та юнацький вік. Сьогодні на основі «загальної» креативності народжується «загальна» креативність: творчі здібності, пов'язані з рівнем активності людини, наприклад, «на їхньому боці», доповнюють одна одну. На цьому етапі головну роль відіграють «професіонал», сім'я та їхні колеги [8, с.100-102].

С.Д. Одним із принципів побудови дослідницької моделі Максименко вважає креативність. Автор говорить, що "...сама природа є результатом і продуктом творчості. І те, що в ній потрібно, має велику творчу силу", яка перетворює знання (пов'язані з думками, ідеями тощо) [9, с.30-31].

Б.І. Додонов каже: «...рівень емоційної сили, міцності, їхнього зростання чи спаду пов'язані з певним життям, вагою певних емоційних речей і проблемами, які їх викликають, типом емоцій і душі кожної людини, пізнати неповторність людських почуттів і «справи життя»» [10, с.45-47].

В.І. Андрєєв, досліджуючи складові здібностей людини, пропонує кілька особистісних можливостей, самоуправління у творчій праці, які оцінюються так: мета, талант до детального планування, здатність до координації, здатність до контроль, адекватність самооцінки, здатність мислити і змінювати речі, відповідальність.

За словами Джінні Стіл, Курта Мередіта та Чарльза Темпла, авторів книги «Читання та письмо для творчого мислення», «Креативне мислення — це цікавий розумовий процес, який стартує із слухання інформації та закінчується прийняттям рішення».

Засновник Американського інституту мислення М. Ліпман мислив так: «Креативне мислення — це відповідальне мислення, яке дає людині здатність виконувати чіткі судження, оскільки: а) вони базуються на актуальних моментах, б) вони незалежні [11, с.256].

Головним із завдань педагогіки та передових методах навчання є активізація шляхів розвитку критичного мислення, яке пов'язане із ліпшим розумінням процесу навчання.

Розвиток критичного мислення в Україні вперше започаткував харківський дослідник О. В. Тягло. Він сказав, що критичне мислення – це «професійне мислення» і підкреслив, що критичному мисленню можна і потрібно навчати. Цю технологічну культуру «потрібно охоче і терпляче відображувати на всіх рівнях, починаючи з першого класу, потім у вищих навчальних закладах і в різних середніх школах», як він сказав [12, с.256].

Велику роль у становленні та розвитку критичного мислення відіграли розвивально-виховні дослідження Д. Б. Ельконіна і В. В. Давидова. С.О.Амонашвілі та В.О.Сухомлинський у своїх книгах розповідають про розвиток інтелектуальної активності, опору педагога, самовираження. «Школа має бути місцем для розвитку, а не сховищем знань», — говорив Сухомлинський.

Програма критичного мислення з грамотності (CPMC), заснована у 1980-х роках Американською асоціацією читачів, Університетом Північної

Айови та Національним фондом, має великий потенціал для вирішення цієї проблеми. В українській системі освіти даний метод вперше був започаткований у 90-х роках.

В її основу покладено такі теорії: Ж. Піаже - про стадії розвитку інтелекту дітей, Л. Виготського - про зони швидкого розвитку, К. Поппера і Р. Пола - про основи формування та важливого розвитку мислення, Е. Браун і Дж. Бек - про метакогнітивне навчання та ін. На основі цих та інших досліджень автори методики К. Мередіт, К. Темпл і Дж. Стіл розробили методику навчання, яка описує категорії, методи та критерії оцінки результатів роботи [13, с.268].

За словами професора Салберга П., поняття критичного мислення має п'ять пунктів [14, с.240]:

Творче мислення – це самостійне мислення. Якщо урок базується на критичному мисленні, то кожен формулює свої суб'єктивні думки, цінності та переконання незалежно від інших. Ніхто не може думати про нас. Мислення важливе лише тоді, коли воно власне.

Творче мислення несе свій початок з формулювання питань для рішення проблем, які необхідно подолати. Природа людини самоочевидна. Якщо вона бачить щось нове, вона хоче знати, що це таке. Інтерес є важливою частиною всього живого, але реальний процес пізнання характеризується прагненням вирішувати проблеми та відповідати на запитання, які виникають із його бажань. Дж. Гілфорд говорив: «Проживати життя — значить стикатися з труднощами, а долати їх — значить розвиватися розумово».

На думку Дж. Дьюї, критичне мислення виникає тоді, коли студент має можливість розв'язувати певну проблему: «Тільки коли він стикається з проблемою і знаходить свій шлях, він починає мислити». Робота вчителя полягає в тому, щоб навчити їх запитувати та задавати запитання. Вирішення проблем - це шлях до досягнення цілей, шлях до успіху.

Креативне мислення часто призводить до конфлікту. Людина з розвиненим мисленням може знайти відповідь на запитання й аргументовано обґрунтувати цю відповідь. Вона знає, що існують інші можливі відповіді на те саме запитання, але вона може конкретизувати свою відповідь як більш імовірну, ніж інші. Усі аргументи містять такі ключові моменти:

- презентація (теза, основна думка),
- конфлікт,
- знаки,
- основа (точка, яка визначає основу всього аргументу).

Творче мислення – це соціальне мислення. Будь-яка ідея перевіряється і вдосконалюється, якщо вона обговорюється з іншими. Обговорюючи, обговорюючи та ділячись ідеями, ми вдосконалюємо та покращуємо наші позиції. Тому викладачам необхідно приділяти увагу вихованню в учнів толерантності, терпимості, вміння розуміти думку інших, відповідальності за власну думку. Тому з вищенаведених причин процес навчання наближений до справжнього життя [15, с.44].

Підсумовуючи, існує кілька причин, чому творче мислення є важливою навичкою в економіці:

Інновації: креативне мислення допомагає реалізовувати нові ідеї, концепції та методи, які можуть змінити традиційну практику ведення бізнесу. Інновації є важливими для економічного зростання, і професіонали, які вміють творчо мислити, можуть впроваджувати нові рішення та сприяти зростанню.

Проблемне мислення: творче мислення розвиває навички вирішення проблем, які дозволяють економістам розуміти важливі проблеми, аналізувати їх і знаходити практичні рішення. Це важливо в часи стрімкого розвитку, мінливих ринкових умов і глобалізації.

Нові шляхи вирішення проблем: творче мислення допомагає розширити можливості вирішення економічних проблем. Експерти з такими

навичками можуть давати рекомендації, знаходити нові ринки та прогнозувати зміни в галузі.

Інтелектуальна гнучкість: креативне мислення сприяє інтелектуальному розвитку, допомагаючи нам адаптуватися до змін і реагувати на виклики швидкої економіки. Інженери майбутнього повинні бути готові до нових часів, швидко адаптуватися до ринкових умов і використовувати свій творчий потенціал для досягнення успіху.

Конкурентна перевага: інновації можуть бути конкурентною перевагою для будь-якої фінансової установи. Розвиток навичок критичного мислення допоможе вам виділитися серед конкурентів і матиме велике значення для роботодавця.

Таким чином, креативне мислення — це можливість аналізувати, оцінювати та обґрунтовувати логічні судження, засновані на доказах і правильному судженні. Це ефективний і результативний метод аналізу даних, який допомагає аналізувати економічні проблеми, визначати базу доказів і визначати межі аргументації [16].

Креативне мислення є важливою навичкою в економіці України, оскільки воно сприяє інноваціям, вирішенню проблем, творчому вирішенню проблем, інтеграції знань у конкурентну перевагу та допомагає зрозуміти складні економічні процеси, визначити потенційні проблеми та знайти практичні рішення.

Розвиток цих навичок слід починати на освітньому рівні, шляхом впровадження в навчальний процес творчих і практичних методів.

1.2. Фактори, що впливають на формування креативного мислення на професійну діяльність студентів економічних спеціальностей

Основним способом створення спроможності формувати майбутнє економіки є інтеграція всіх освітніх процесів університету в розвиток студентського мислення.

Генерація творчих ідей включає багато різних факторів, які можуть вплинути на розвиток і добробут творчих ідей.

Серед факторів, що сприяють самовираженню у творчій роботі, експерти виділяють:

- наявність творчої особистості, творчого процесу та творчого середовища (Л. Ведернікова, Р. Гільмутдінова, А. Морозов, Є. Райхман, Д. Чернілевський та ін.);
- мотивацію до творчої діяльності та свободу індивідуальності (Ю. Бистрова, Ю. Варлакова, Л. Ткаченко);
- ціннісні орієнтації особистості;
- організацію інформаційного потоку і цільової спрямованості всіх видів діяльності, починаючи з навчальної (Л. Єрмолаєва-Томіна, І. Особов, Т. Яковенко).

Навколишнє середовище може мати глибокий вплив на наші дії. Сприятливе та несприятливе середовище, де ідеї підтримуються та цінуються, може стимулювати творче мислення.

1. Переваги та причини:

Інтерес до нових ідей, проблем і завдань, внутрішня мотивація можуть сприяти розвитку творчого мислення. Важливо захоплюватися тим, що ви робите, і бути готовим знаходити нові рішення [17, с.40].

2. Розумові здібності:

Інші когнітивні здібності можуть сприяти творчому мисленню, такі як мозковий штурм, здатність мислити колективно, здатність змінювати ідеї та переключатися між різними способами мислення.

Виходячи з цього, ефективні стратегії навчання, які можуть підвищити бажання студентів виявляти свою творчість, включають:

- а) створити середовище, сприятливе для творчої діяльності студентів, .
- б) розвивати індивідуальну творчість шляхом залучення учнів до різноманітної навчально-дослідницької діяльності.

Давайте детальніше розглянемо, як інтегрувати різні навчальні предмети в навчальну програму університету.

Плануючи творчість студентів, необхідно пам'ятати, що основним чинником, який формує рису творчої особистості, є сама творчість, яка потребує креативного нахилу дій.

Традиційна система освіти не завжди здатна розвинути індивідуальну креативність, оскільки побудована на принципі запам'ятовування інформації та збору фактів.

Розвиток творчих здібностей може відбуватися лише в спланованих ситуаціях, освітній процес повинен включати конкретні види діяльності, які дають можливість для розвитку творчого мислення, творчих умінь та використання інших креативних знань.

Таким чином, у процесі професійної підготовки студентів ВНЗ з метою виявлення творчого потенціалу як важливої складової їх майбутньої діяльності креативність виступає чинником, що забезпечує створення нових інтелектуальних продуктів, вирішення нестандартних завдань, побудову оригінальних способів розуміння та значення знання у сфері освіти, застосування практичних знань у спеціальних галузях, заохочує студента до розвитку, важливо, щоб людина розвивала навички для майбутньої роботи, особливо в економіці [18, с.153-159].

Участь студентів у діяльності, спрямованій на вирішення професійних завдань, характер проблеми навчальної діяльності та використання технологій у навчальному процесі сприятиме розвитку студента, орієнтуватиме на розуміння нового, зможе стимулювати бажання працювати та створювати самостійний незалежний розвиток.

Висновки до розділу 1

Отже, креативне мислення є важливим чинником розвитку студентів-економістів, адже сучасна економіка вимагає від нас постійного пошуку нових рішень та ідей, здатності аналізувати, оцінювати та робити обґрунтовані та раціональні судження на основі доказів та обґрунтованих

міркувань, а також дозволяє аналізувати складні економічні питання, визначати логічну основу доказів та визначати межі аргументації.

Формування творчих ідей в економіці залежить від багатьох факторів і починається з визнання внутрішніх сильних сторін та інтересів у вивченні економіки.

Важливим етапом у створенні конструктивних ідей є стимулювання самостійності учнів та власного способу навчання. Розвитку творчого мислення сприяє використання інтенсивних методів навчання, практичних рішень.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

2.1 Аналіз результатів педагогічного експерименту щодо створення педагогічних умов формування креативності майбутніх фахівців економічної спеціальності

На базі кафедри економіки та менеджменту Вінницького інституту економіки і бізнесу в Києві проведено контрольне дослідження ефективності формальних методів навчання для створення інноваційних форм діяльності економічних спеціалістів у змішаних умовах навчання.

На різних етапах дослідження брали участь 512 осіб (512 студентів і 20 викладачів). Для дослідження були відібрані дослідно-контрольні групи (КГ) з однаковими підрозділами та вихідним рівнем креативності експертів у галузі економіки за змішаних умов навчання [19].

Дослідження проводилося за 2 тижні, коли розроблена нами планово-навчальна програма впроваджувалася в підготовку студентів-спеціалістів (вивчення дисципліни «Економіка», навчальна практика, профільні курси та самостійна робота), з першого дня до перший день четвертого року, з метою інновацій Професіонали прийдуть з економічних класів у змішаній системі освіти.

Дослідно-експериментальна робота щодо формування креативності майбутніх фахівців з економічних спеціальностей в умовах змішаного навчання носила системний характер і реалізовувалась відповідно до підтверджених дослідженням педагогічних умов. Дослідження проводилося у 2022 році.

У дослідженні вивчено суспільну, теоретичну, педагогічну, технологічну літературу з теми дослідження, розглянуто різноманітні шляхи вирішення проблеми інноваційної діяльності майбутніх лідерів, досліджено педагогічний досвід використання технологій нового навчання, зокрема,

бізнес-ігор у викладацькій професії університетів, висвітленій задля використання інструментів, виявлених під час дослідження. У результаті аналізу формулюються цілі, гіпотези та дії, закладається основа методу та методології дослідження. Другий етап дослідження: спостереження.

Визначено та обґрунтовано підготовку, необхідну для формування творчих ідей майбутніх фахівців економічного профілю; комерційні ігри, призначені для включення інших предметів, навчальні матеріали, призначені для аудиторій.

Для обробки даних, зібраних під час оцінювання підсумкової оцінки нової діяльності майбутніх економістів, використано статистичні методи та статистику результатів дослідження. Ретельний аналіз даних, зібраних різними способами, дозволив зробити висновок про важливість використання цієї навчальної структури для формування майбутніх економістів з управління непромисловим бізнесом за допомогою ділової гри.

У цьому дослідженні було проведено педагогічний дослідницький компонент, який дозволив визначити рівень креативності економічних експертів у переддослідницькому контексті змішаного навчання. Для КГ були відібрані студенти 8 групи (256 студентів), а для ЕГ – студенти 8 групи (256 студентів), які вивчають спеціалізацію «Економіка» на 3 і 4 курсах навчання, тобто для цього класу експерименту – 512 осіб. У ньому взяли участь учні III курсу та 20 викладачів [20].

Одним із найважливіших аспектів навчального дослідження була перевірка вихідних умов і методів контролю контрольної та порівнювальної груп (кількість студентів, рівна успішність, освіта викладачів). Розподіл експериментальних груп наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Таблиця розподілу груп для проведення експерименту

Спеціальності	КГ	ЕГ
Економісти	61	52

Бухгалтери	34	30
Фінансисти	29	28
Маркетологи	68	62
Бізнес-аналітики	55	69

На етапі дослідження використовувалися такі методи, як спостереження, розмова, тест, методика експертного оцінювання, питання «Визначення творчих здібностей керівників» [246]; визначення самооцінки творчих здібностей (О. Тунік); Швидкий метод Джонсона; методика О. Лачинса «Конвертація думок»; тест Торренса (слова і метафори); контрольні роботи за редакцією Н. Вишнякової «Творче», Опитувальник САМОАЛ (за А. Лазукіним) та ін. Для наочного представлення використаних під час проведення констатувального етапу експерименту методик, ми сформували таблицю 2.2.

Таблиця 2.2

Методики визначення креативності за визначеними показниками

Критерії креативності	Показники креативності	Методи діагностики креативності
Спонукально-аксіологічний	- наявність внутрішнього творчого бажання – представити себе як економічного лідера; - Готовність взяти на себе лідерські ролі в невизначених ситуаціях; - спонукати до саморозвитку, вірити у свої сили	Спостереження; анкетування, тестування; визначення самооцінки творчих здібностей (О. Тунік); Опитувальник САМОАЛ (за А.Лазукіним); тест вербальної креативності (RAT) С. Медніка (адаптація А.Н. Вороніна, дорослий варіант)

Інформаційно-пізнавальний	– знання менеджменту, бізнесу, комунікацій, знання управлінських навичок; – швидкість, чистота, . – оригінальність, цілісність мислення; - знання особливостей розвитку організації та її конкурентоспроможності	Методика О. Лачінса «Гнучкість мислення», метод експертних оцінок, модифікований тест Н.Вишнякової «Креативність», опитувальник «Визначення креативного потенціалу менеджерів», спостереження, анкетування
Дієвопрактичний	- володіння ідейними та аналітичними здібностями, ініціативність та активність; - здатність впливати на підлеглих, контактність; – базові управлінські здібності, креативність	Спостереження, запитання, швидкий метод Джонсона, методи експертної оцінки, аналіз продукту творчих процесів тощо.

Процес експертної оцінки використовувався для визначення деяких показників виробництва (для яких ми не отримали модель зростання). Експертами виступали 4 викладачі, які пройшли підвищення кваліфікації. Ретельна оцінка кожного нового показника була проведена за допомогою критеріальних інтерв'ю з усіма експертами. Опитування проводилося за п'ятибальною шкалою. Кожному пункту присвоюється чітко визначена позиція (табл. 2.3) [21].

Таблиця 2.3

Шкала експертних оцінок сформованості ознак креативності майбутніх фахівці економічної сфери

Ступінь вияву ознаки	Кількість балів
----------------------	-----------------

Виявляється яскраво	5
Ознака виявляється	4
Виявляється слабо	3
Виявляється слабо	2
Зовсім не виявляється	1

Таким чином, з метою виявлення конкретних мотиваційних факторів, цінностей та ідей, які формують креативність студентів, було використано спеціально розроблену анкету «Креативність та фактори, що впливають на розвиток», яка охоплює декілька питань.

Так, наприклад, на запитання: «Що ви розумієте під словом «креатив»? 84% студентів не змогли дати логічної відповіді. Найчастіше: «творчі здібності» (61% респондентів); «здатність до творчості». » (47%); «оригінальний» (26%); «інтелектуальні здібності» (9%) тощо. Більшість студентів ототожнювали поняття «креативність» із «творчістю» (32%).

На питання: «Як краще зробити майбутнього лідера в економіці?» студентам також було важко відповідати. Студенти, як завжди, не ототожнюють цю поведінку з професійною роботою. Цікаво, що більшість респондентів-студентів (72%), відповідаючи на запитання: «Чи потребує покращення ваша креативність», стверджують, що рівень їхньої креативності є недостатнім і потребує вдосконалення [22].

Запитання: «Які зміни ви будете вносити в навчальний процес для підвищення креативності, під час професійного навчання?», майже половина студентів (47%) відповіли, що потрібно більше виконувати творчі завдання з різних предметів, 16% респондентів сказали, що потрібно більше уваги приділяти роботі, і лише 5% відповіли, що творчість народжується буквально і не покращується протягом періоду дослідження.

Виявлено, що проблема показала необхідність керівника непродуктивного рівня за основними якостями, такими як: професійні знання, професійні навички, хороші стосунки, відповідальність, принциповість тощо. Значна частина студентів визначила креативність як одну з найважливіших характеристик кар'єри.

Ще одне запитання: «Визначення необхідних умов, що сприяють творчому процесу студентів під час професійної підготовки» давало студентам вибір відповідей у запланованому порядку. Слід зазначити, що значна частина студентів відчула, що економічні вищі навчальні заклади мають багато можливостей для творчості, яку вони вважають саморозвитком.

На запитання: «Про які психічні перешкоди для власної творчості можна говорити?» були обрані різні відповіді, а саме: недостатній рівень знань студентів про власні компетенції (66%); ігнорування викладачем потреб студентів (33%); переважання формальних методів у навчанні креативності (19%); серед інших причин згадуються відсутність креативності, безсилля, безвихідь тощо.

Зауважимо, що критерії когнітивні (інформатико-когнітивні критерії), такі як: знання з точки зору менеджменту, бізнесу, маркетингу, знання технології управління; швидкість, гнучкість, оригінальність, креативність; спеціальні знання про організаційний розвиток і конкурентоспроможність розглядаються, на додаток до навичок, викладених вище, зокрема в розробці студентських проектів, автономних і незалежних проектів, а також навички наукової оцінки [23].

У процесі дослідження також намагалися визначити уявлення студентів про використання ігор для навчання в освітньому середовищі, а саме комерційних ігор. Дослідження виявило: хоча 38% студентів кажуть, що ігри ніколи не використовуються в курсі, один відсоток каже, що ігри використовуються рідко. Близько 15% студентів стверджують, що ігри використовуються іноді, а близько 5% - що використовуються часто.

Ділові ігри більше використовуються на спеціальних заняттях (про це замислюються близько 39% студентів), рідше - в психології та педагогіці (близько 29%), рідше - в гуманітарних (близько 11%) і рідше - в суспільствознавстві. Значна частина студентів хоче, щоб ігри частіше використовувалися під час лекцій (51% – однозначно, 38% – іноді), близько 9% з них не впевнені, що їм потрібно використовувати ігри в навчальному контексті, і близько 3% хотіли б не бути залученим.

Значна частина визнає ефективність дидактичних ігор у навчальному процесі та вважає, що ігри допомагають навчанню (53% вважають, що завжди, 35% – іноді). Дуже небагато студентів не впевнені (приблизно 8%) або вважають, що ігри не допомагають навчанню. Крім того, багато студентів бачать позитивний вплив ігор на стосунки в групі (близько 39% вважають, що ігри можуть змінити стосунки в групі, 26% - що іноді 24% студентів не впевнені, що гра може змінити стосунки в групі, 9% не знають, а 4% вважають, що гра не може змінити стосунки в групі [24].

Сукупність результатів етапу ідентифікації дослідження дає підстави для виділення трьох рівнів інноваційності майбутніх спеціалістів економічного профілю: низького, середнього та високого.

Низький рівень креативності: студенти вони занадто слабкі або занадто не впевнені для розвитку продуктивності, щоб визнати її економічно непродуктивним рівнем; не готові взяти на себе лідерську роль у незнайомих ситуаціях; не прагнуть до підготовки, не довіряють своїм зусиллям; слабо виражені управлінські, ділові, комунікативні, технічні навички тайм-менеджменту; швидкість, гнучкість, оригінальність і продуктивність не помітні або очевидні; низький рівень спеціальних знань про релігійний розвиток та його проблеми; студенти виявляють низький рівень когнітивної здатності генерувати аналітичні прийоми, відсутність активності та процесу; контакт з епізодичними проявами; елементарні управлінські навички не розвинені, креативність обмежена.

Центральна креативність: студенти з внутрішнім прагненням до творчості – самоідентифікація як економіста; бажання взяти на себе лідерську роль у незнайомих ситуаціях; наполегливо працювати над вдосконаленням, вірити у свої сили; мати достатні знання з управлінських, бізнес-маркетингових, управлінських технологій; вони володіють різними якостями мислення, такими як швидкість, гнучкість, оригінальність, синтез; студенти знайомі зі специфікою розвитку сім'ї та її проблемами; демонструвати задовільний рівень інтелектуальної здатності розвивати технічні та аналітичні навички, самодисципліну.

Позитивний ефект при проведенні ігрових лекцій дало використання «мозкового штурму» та «методу іменних груп». Цей метод сприяв розвитку в учнів здатності виокремлювати конкретну та обмежену інформацію, що створювало вміння зосереджуватися на чомусь.

Використання цього методу передбачає пошук найкращого рішення поставленої задачі, що розв'язується, сприяє формуванню багатьох показників креативності студента.

Виконуючи ці завдання, студенти готуються працювати творчо, готові вирішувати завдання, коли невизначеність посилюється та переглядається, також досягається розвиток і показники креативності та інтелекту. На таких заняттях викладачі описують систему складних економічних факторів, об'єктів, процесів, показуючи взаємозв'язок і зв'язок між ними. Сьогодні ми розширюємо знання студентів про специфіку розвитку неприбуткових організацій та виклики, які постають перед ними [25, с.303].

Студенти отримують досвід інтелектуальної діяльності, тобто знання у сфері менеджменту, бізнесу, маркетингу, знання технологій управління, знання основних методів презентації та аналізу. Використання проблемних та евристичних методів під час курсу, зокрема постановка проблем, що ґрунтуються на знаннях, аналіз характеру професійного менеджменту, розв'язання творчих завдань, евристичні дискусії, ділові ігри тощо, дуже

допомогло у вдосконаленні стандартів. Принципи знання і науки для створення майбутніх лідерів непродуктивні.

У пошуковій частині евристичний метод був дуже корисним для розробки показників креативності експертів у галузі економіки в контексті змішаного навчання, таких як швидкість, гнучкість, оригінальність, колективне мислення, що спонукало студентів до пошуку незалежної інформації під час розв'язування складних завдань під керівництвом викладача. генерувати більше ідей, бачити інші шляхи вирішення різних проблем тощо.

Для виявлення другої форми інновацій серед майбутніх фахівців з економічного фаху ми використали інший метод – розробку та впровадження навчальних бізнес-ігор з використанням веб-інструментів. Зокрема, проектування ігор, в основу якого покладено ідею побудови навчального процесу наочним шляхом, через спільну роботу студента та викладача, на основі їх досвіду [26].

Такий підхід, як показали дослідження, позитивно впливає на розробку критеріїв становлення майбутніх фахівців економічного профілю в умовах змішаного навчання, таких як підготовка до вирішення управлінських завдань, наявність внутрішньої підприємницької діяльності як керівника невиробничої сфери, знання у сфері менеджменту, бізнесу, маркетингу, знання технології управління, базові управлінські навички, творчий досвід.

З метою формування навичок майбутніх фахівців економічного профілю в умовах змішаного навчання ми використали для студентів експериментальної групи ділову гру за підтримки мережі «Віртуальне підприємство», яка призначена для студентів, навчитися «сучасним технологіям загального прийняття рішень та оперативного менеджменту, бізнес-планування, економіки, управління персоналом, оволодіння навичками господарсько-фінансових операцій та здійснення юридичної роботи на робочому місці в приватних компаніях [28].

Під час експериментального етапу, серед іншого, реалізовувався розвиток просторової самостійності студентів.

Наприклад, під час експерименту було підготовлено веб-опитування «Подорож системами та технологіями». Як показали дослідження, окрім створення майбутніх професіоналів у сфері економіки в умовах змішаного навчання, нових здібностей, активізації саморозвитку, підвищення самооцінки, перегляд веб-сторінок позитивно впливає на поведінку студентів.

У структурі веб-дослідження: анотація, вступ, завдання, процес, завдання, джерело, висновок, карта сайту. На карті сайту представлені наступні розділи: анотація, відділ ділової інформації, відділ інформаційних технологій, відділ корпоративних комунікацій, відділ маркетингу, відділ кадрів, джерела, посади, процеси, обов'язки, відповідальність, фінансовий відділ.

Для виконання завдань студенти спочатку ознайомилися з відділами компанії, обирали для них відповідну роль (кожна роль вимагала виконання певного завдання), виконували всі завдання відповідно до своєї ролі та проводили обговорення виконаних завдань. Оцінка виконаної роботи здійснюється за розробленими стандартами. Студенти дослідницького гуртка, згідно поставлених завдань, працювали з програмним забезпеченням: «1С-Підприємство», «Паруспідприємство», «Project Expert», «Person-Pro» та пакетом прикладних програм Microsoft Office [29].

При застосуванні цієї теорії в дослідницьких проектах широко використовуються задачі аналізу кар'єри, а також задачі, що моделюють кар'єру майбутніх фахівців економічного профілю. Для цього ми ставили студентам ЕГ гнучкі завдання з використанням веб-інструментів трьох рівнів: відтворення, задачі та творчість.

Тиражне завдання було спрямоване на виготовлення богословських матеріалів у галузі бізнесу, економіки, управлінських технологій і включало

175 студентських робіт та підручників (переважно електронних), статей, монографій, схем, графіків тощо.

Це був перший крок у розробці відповідного сигналу для звітності та ідентифікації. Завдання проблемного характеру мали на меті спонукати студентів генерувати та аналізувати ідеї, демонструвати дії на практиці. Як зазвичай, у таких ситуаціях студентам пропонується обговорити серйозні питання, які можуть виникнути перед майбутніми економістами в умовах змішаного навчання.

Кожен студент мав можливість висловити різні ідеї та висловити їх, продемонструвавши швидкість, гнучкість, оригінальність та групове мислення. Творча діяльність полягала в тому, що студентам було запропоновано виконати веб-вікторини на обрану тему. Ми також зосереджуємось на забезпеченні третього моменту для створення інноваційних шляхів економічних експертів у контексті змішаної освіти – підтримки навчання майбутніх економічних професіоналів під час планування та реалізації ділових ігор.

Вважаємо доцільним з метою створення найкращого рішення для студентів у плануванні та веденні ділових ігор розробити та впровадити інноваційну програму «Майбутніх фахівців профілю економіки та ділової гри»[30].

Програма включає три частини: освітньо-корисні курси для вчителів (дискусії та майстер-класи), які передбачають участь викладачів у практичних заходах, спрямованих на творчий розвиток; заохочення професійного розвитку викладачів у контексті економічних інновацій в умовах змішаної освіти.

Організуються дискусії, ділові ігри, наради, дискусійні столи за темою програми, різноманітні види самостійної роботи викладачів, навчальні збори, обмін знаннями для розвитку інноваційної діяльності фахівців економіки. Для розвитку креативності студентів підготовлено багато різноманітних ігрових занять для розділів «Поглиблений та прикладний» та

«Економіко-математичний», зокрема введено ділову гру «Фірма» з «Поглибленої та прикладної математики».

Тільки подолання залежності від авторитету та тиску оточення може сприяти створенню чогось нового, самобутнього, оригінального. Потрібне позитивне ставлення та прийняття, збереження психічної стабільності та заохочення творчості. Загалом діяльність викладача включає: постановку цілей і мотивів для творчості, пошук рішень, постановку інструкцій студентам для досягнення цілей (власної творчості), підготовку, консультації, підготовку посібників, пропозицій і матеріалів, інші дидактичні засоби, які допомагають учням підготуватися до самостійної роботи, інтелектуальна діяльність, спрямована на отримання знань, елементарних управлінських навичок тощо [31].

Під час планування та проведення ділових ігор у контексті експерименту викладачі мають створити середовище, яке підтримує взаємодію емпатії та творчості з учнями в науковій, дослідницькій, та комунікаційній діяльності. Важливо: бачити в кожному студенту неповторну особистість; не постачальник правди, а джерело інформації та досвіду; бути будь-яким студентом; підтримувати їх активність у різноманітних видах творчої діяльності.

Науково-дослідна робота щодо формування майбутніх фахівців-економістів в умовах змішаного навчання передбачала створення комплексної методики навчання всіх трьох аспектів з урахуванням цілей, змісту, інституційної структури, методів і прийомів навчання. Основним методом організації дослідницької роботи зі створення майбутньої креативності майбутніх фахівців економічного профілю обрано ділові ігри. Проведений етап педагогічного дослідження дав змогу класифікувати результати дослідження в цілому.

Після проведення етапу створення освітнього експерименту, спрямованого на контроль характеру навчання з метою формування майбутніх фахівців економічного профілю, було виявлено ефективність цієї

діяльності. Практичний ефект визначено на основі порівняльного аналізу результатів першого та останнього оцінювання майбутніх економістів в умовах змішаного навчання.

На основі передових критеріїв (мотив-аксіологія, data-scientific-practice) та практичних критеріїв під час навчальних занять у дослідницькій та контрольній групах формувалися майбутні фахівці з економічних категорій.

Водночас були розроблені методи та техніки, включаючи спостереження, дискусію, опитування, експериментування, експертну оцінку та аналіз продукту. Оцінювання творчості студентів після експерименту проводилось за тією ж методикою, що й на пізнавальному рівні [32].

Варто знати якісні зміни у студентів ЕГ за критеріями та мотивацією та аксіологією. Наприклад, значно зросло їхнє внутрішнє прагнення до творчої праці, творчої самоідентифікації як лідера економічної сфери.

Після дослідження студенти сказали: «Раніше я вирішував професійні задачі в ділових іграх», «Хочу швидше піти на роботу, тому що відчуваю готовність вирішувати складні, нетрадиційні завдання», «Я почав вірити у свої сили і, спробувавши під час ділових ігор у різних ролях, визнав, що керівник повинен бути креативним». Результати кількісних змін креативності експертів-економістів у контексті змішаного навчання за критеріями практичності та аксіологічності наведено в таблиці. 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка креативності майбутніх фахівців з економічних спеціальностей в умовах змішаного навчання за спонукально-аксіологічним критерієм

Етапи	Групи	Кількість осіб	Низький	Середній	Високий
Початковий	КГ, ЕГ	231	62(27,2),	159 (28,4)	31 (24,3)
		245	65 (28,5)	137 (77,1)	33 (14,6)
Кінцевий	КГ, ЕГ	234	66 (25,4)	144 (69,2)	37 (14,1)
		215	19 (7,4)	157 (55)	

					68 (17,9)
--	--	--	--	--	-----------

Як видно з поданої таблиці, кількість студентів експериментальної групи з високим рівнем сформованості спонукально-аксіологічного критерію креативності після проведення формувального експерименту підвищився (було 14,6 %, стало – 27,2 %); в контрольній було 14,3 %, стало 28,5%; середній рівень креативності за цим критерієм в ЕГ – було 57,1 %, стало – 66%; а в контрольній групі з середнім рівнем сформованості спонукально-аксіологічного критерію було 77,1 %, а після формувального експерименту кількість студентів зросла до 69,2 %; з низьким рівнем креативності в ЕГ за цим критерієм було 28,4%, а після експерименту стало 77,1 %, як видно, їхня кількість суттєво зменшилася, натомість в КГ до експерименту було з низьким рівнем 24,3 % студентів, а після – 14,6 %.

Підсумкова оцінка інформаційно-наукової основи формування майбутніх фахівців економічних спеціальностей також підтвердила якісні та кількісні зміни у студентів дослідницької групи[33].

Крім того, найкраще, про що ми пишемо, це те, що ми зацікавлені в тому, щоб знайти самі зачатки для отримання професійної інформації, тобто надситуативна діяльність, коли студенти, готуючи ту чи іншу гру, самостійно знаходять джерело цікавої інформації, вивчають цікаві ідеї та концепції, виявляючи при цьому велику гнучкість мислення, здатність знаходити альтернативні шляхи вирішення будь-якої виробничої проблеми та оригінальність, оскільки більшість з них завжди намагаються приймати самостійні управлінські рішення, демонструючи при цьому високий рівень знань про особливості розвитку господарських організацій та врахування цих конкурентних характеристик.

За суб'єктивними та об'єктивними показниками креативності у студентів дослідницької групи також спостерігалися якісні зміни. Якщо до експерименту більшість студентів намагалися чекати важких задач або

розв'язувати складні задачі, то після експерименту студенти часто починали проявляти активність у своїй роботі, демонструвати навички генерування та аналізу ідей, власних і показаних однокурсники.

Отже, можна сказати, що в ході експерименту підтвердилася гіпотеза про те, що використання ділових ігор у процесі навчання майбутніх економістів в умовах змішаного навчання буде найкращим засобом формування їх творчості на основі реалізації моделі викладання, що забезпечує повну реалізацію викладання: сприяння самостійним навчальним цілям учнів шляхом створення нових стилів навчання; розробка та впровадження навчальних заходів ділових ігор з використанням веб-засобів; Педагогічний супровід майбутніх фахівців економічних спеціальностей під час планування та проведення ділових ігор [34, с.330].

Результатом роботи стало підвищення рівня креативності майбутніх фахівців економічних спеціальностей, підвищення їх інтересу до розвитку власної діяльності, знання шляхів, що ведуть до досягнення найкращої професійної діяльності, формування їхні навички володіння технікою генерування та аналізу нових ідей, а також базові навички управління. Позитивний ефект їх розвитку (визначений на основі порівняння даних першого та останнього контролю) свідчить про ефективність виховного впливу, реалізованого в період формування.

Отже, результати педагогічного дослідження підтвердили ефективність методів для інноваційної діяльності економістів у контексті змішаного навчання з використанням ділових ігор[248; 249; 250; 251].

2.2. Обґрунтування формування креативності майбутніх фахівців з економічних спеціальностей в умовах змішаного навчання

Формування креативності майбутніх фахівців з економічних спеціальностей є критично важливим у сучасному світі, оскільки швидкі зміни в економіці та технологіях вимагають новаторського мислення та здатності до творчого розв'язання проблем. Змішане навчання, що поєднує традиційний класичний підхід до освіти з використанням сучасних

технологій, надає унікальні можливості для розвитку креативності у студентів [22].

Одним з ключових аргументів у підтримку формування креативності є те, що економічні спеціальності вимагають нестандартного підходу до розв'язання проблем. Креативність дозволяє студентам думати за межами звичайних рамок, шукати нові ідеї, знаходити нестандартні рішення та інноваційні підходи до економічних проблем. Змішане навчання надає студентам можливість використовувати інтерактивні технології, взаємодіяти з експертами та розвивати свою творчість.

Другим аргументом є те, що змішане навчання створює сприятливі умови для співпраці та обміну ідеями. Студенти з економічних спеціальностей можуть працювати у команді зі своїми однокурсниками, обмінюючись думками, пропонуючи інноваційні підходи та доповнюючи одне одного. Це сприяє розвитку їхньої креативності, посилює здатність до колективної роботи та відкритого мислення.

Третій аргумент полягає у тому, що змішане навчання сприяє залученню студентів до практичної діяльності, де вони можуть реалізувати свої ідеї та експериментувати з новими концепціями. Інтерактивні вправи, використання симуляцій та віртуальних ігор дозволяють студентам відчувати економічні ситуації в реальному часі і розробляти креативні рішення. Це дає їм можливість набувати практичний досвід із застосування нових ідей та інновацій у реальних умовах.

Загалом, змішане навчання є потужним інструментом для формування креативності майбутніх фахівців з економічних спеціальностей. Воно надає можливість розвивати нестандартне мислення, сприяє співпраці та обміну ідеями, а також дозволяє студентам експериментувати та застосовувати свої ідеї на практиці. У комбінації зі змістом економічних програм ця форма навчання сприяє підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних до творчого мислення та інноваційної діяльності в глобальному економічному середовищі [23].

Додатковими аргументами на підтримку формування креативності майбутніх фахівців з економічних спеціальностей в умовах змішаного навчання є:

Доступ до різноманітних ресурсів: Змішане навчання надає студентам широкий доступ до інформації та ресурсів, які можуть стимулювати їхню креативність. Інтернет, електронні бібліотеки, відеоматеріали та онлайн-курси дозволяють студентам ознайомлюватись з різними підходами, ідеями та концепціями, що сприяє розширенню їхнього кругозору та стимулює творче мислення.

Персоналізований підхід: Змішане навчання дозволяє адаптувати навчальні матеріали та завдання до потреб та інтересів кожного студента. Це сприяє активній участі студентів у навчальному процесі та створює сприятливе середовище для розвитку їхньої креативності. Вони можуть обирати проекти, завдання та дослідження, що відповідають їхнім інтересам, що спонукає до самовираження та генерації нових ідей.

Розвиток цифрових навичок: Змішане навчання сприяє розвитку цифрових навичок, які є важливим компонентом сучасної економічної діяльності. Цифрові інструменти та програми дозволяють студентам експериментувати зі створенням, моделюванням та аналізом даних, що сприяє розвитку їхнього аналітичного та творчого мислення. Володіння цифровими навичками дозволить майбутнім фахівцям в економічних сферах бути більш ефективними та інноваційними у своїй роботі.

Стимулювання самостійності та саморегуляції: Змішане навчання вимагає від студентів більшої самостійності та саморегуляції у навчальному процесі. Це сприяє розвитку їхніх організаційних та планувальних навичок, а також стимулює ініціативу та творче мислення. Студенти в умовах змішаного навчання набувають навичок самостійного вирішення проблем, знаходження та оцінки інформації, що допомагає розвивати їхню креативність та інноваційний потенціал.

Зазначимо додаткові аргументи, що підтверджують ефективність формування креативності майбутніх фахівців з економічних спеціальностей в умовах змішаного навчання.

Використання інтерактивних методів навчання:

Змішане навчання дозволяє використовувати різноманітні інтерактивні методи, такі як дискусії, групові проекти, рольові ігри та інше. Ці методи сприяють активній участі студентів у процесі навчання, розвивають їхню комунікативну та співпрацюючу здатність, а також стимулюють генерацію нових ідей та творче мислення [24].

Збільшення мотивації студентів:

Змішане навчання може стимулювати більшу мотивацію студентів до розвитку своєї креативності. Використання інтерактивних технологій, гейміфікація та інших елементів можуть робити навчання більш цікавим та захопливим, що спонукає студентів до активної участі та розкриття свого творчого потенціалу.

Розвиток проблемно-орієнтованого мислення:

Змішане навчання сприяє розвитку проблемно-орієнтованого мислення у студентів. Це включає вміння визначати проблеми, аналізувати їх, шукати альтернативні рішення та оцінювати їх ефективність. Цей підхід сприяє розвитку креативного мислення, оскільки студенти вправляються в пошуку нестандартних рішень та інноваційних підходів до розв'язання проблем.

Підтримка міждисциплінарного підходу:

Змішане навчання сприяє підтримці міждисциплінарного підходу, що сприяє створенню більш творчих ідей та інноваційних рішень. Студенти мають можливість спілкуватися та співпрацювати з представниками інших спеціальностей, обмінюватися думками та ідеями, що сприяє виникненню нових підходів та концепцій.

Прискорення темпу засвоєння знань:

Змішане навчання може допомогти прискорити темп засвоєння знань, що дає студентам більше часу та можливостей для розвитку своєї

креативності. Це особливо актуально в економічних сферах, де швидке реагування та вміння швидко генерувати нові ідеї є важливими компетенціями.

Отже, формування креативності майбутніх фахівців з економічних спеціальностей в умовах змішаного навчання має численні переваги, такі як доступ до різноманітних ресурсів, персоналізований підхід, розвиток цифрових навичок та стимулювання самостійності та саморегуляції. Ця форма навчання допомагає студентам розвивати креативне мислення, інноваційний потенціал та готує їх до викликів сучасного економічного середовища [25].

Таким чином, змішане навчання сприяє формуванню креативності майбутніх фахівців з економічних спеціальностей через використання інтерактивних методів навчання, збільшення мотивації студентів, розвиток проблемно-орієнтованого мислення, підтримку міждисциплінарного підходу та прискорення темпу засвоєння знань. Змішане навчання створює сприятливе навчальне середовище, в якому студенти можуть розвивати свою креативність та готуватися до викликів сучасної економіки.

Висновки до 2 розділу

Експериментальна перевірка педагогічних умов формування креативності майбутніх фахівців економічних спеціальностей показала:

1) Для оцінювання креативності студентів необхідно застосовувати інноваційні методи, які орієнтовані на виявлення та оцінювання творчого потенціалу та здатностей студентів до нетрадиційного мислення. Зокрема, це може включати портфоліо з творчих завдань, проектну роботу, групові дискусії, презентації та інші форми оцінювання, які акцентуються на процесі створення та новаторстві думок студентів.

2) Дослідження креативності та її роль у сучасному світі вказують на те, що креативність є ключовою компетенцією, необхідною для успішного функціонування у сучасному суспільстві. Креативність сприяє розвитку інновацій, змінам, прогресу та досягненню конкурентних переваг в різних

сферах, зокрема в економіці. Креативність допомагає генерувати нові ідеї, розв'язувати складні проблеми, сприяє підприємницькій активності та стимулює розвиток нових продуктів та послуг.

Визначення факторів, що впливають на формування креативного мислення та експериментальна перевірка педагогічних умов формування креативності майбутніх фахівців економічної спеціальності показала, що існує кілька факторів, які впливають на процес формування креативного мислення. Серед них важливими факторами є:

а) Психологічний клімат: Створення позитивного та стимулюючого психологічного середовища сприяє розвитку креативного потенціалу студентів. Заохочення самовираження, відкритого мислення, сприяння творчості та невизначеності допомагають стимулювати креативне мислення у майбутніх фахівців.

б) Навчальна програма та методи: Включення у навчальну програму елементів, спрямованих на розвиток креативного мислення, може сприяти формуванню цих навичок у студентів. Використання інтерактивних методів навчання, проблемно-орієнтованого підходу, творчих завдань та проектної діяльності може сприяти розвитку креативності.

в) Соціальне оточення: Вплив колективу та соціального оточення на формування креативного мислення необхідно враховувати. Спілкування зі співробітниками, співробітницями, взаємодія зі студентами, які вже проявляють креативність, може сприяти зростанню креативних навичок у студентів.

Тому найважливішою умовою для формування креативного мислення фахівців економічного профілю є створення відповідного творчого середовища, що є важливим завданням для педагогів і освітніх конституцій.

РОЗДІЛ 3. СТВОРЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

3.1. Розвиток мотивів творчої самореалізації студентів шляхом створення творчого навчального середовища

Дослідження в галузі педагогіки та психології показують, що соціальне середовище, яке оточує молоду людину, має глибокий вплив на поведінку, розвиток і формування характеру. Розглядаючи продуктивну функцію особистості з точки зору освіти, важливо зазначити, що вона передбачає наявність певного освітнього середовища.

Враховуючи те, що освітнє середовище є штучно структурованою системою, структура та компоненти забезпечують умови для досягнення цілей освітньої програми, креативне освітнє середовище спрямоване на створення самостійних навчальних цілей студентів, розберемося з освітньою системою, структурою та складом інноваційного процесу підготовки майбутніх фахівців економічного профілю.

Підготовка майбутніх фахівців економічного профілю в умовах змішаного навчання передбачає створення креативного освітнього середовища для студентів економічних ВНЗ. У такому середовищі під методами ми розуміємо способи, прийоми і технології підготовки фахівців економічного профілю та змішаних умов навчання, які ефективно та результативно виявляють результати творчої діяльності розвитку студентів [13, с.268].

Освітнє середовище забезпечує підтримку тих, хто навчається, стимулює творче становлення кожного учасника, слугує можливістю для повної самореалізації, створює засоби самовизначення, розвиває мету особистісної творчості. Науковці наголошують на важливості освітнього середовища, яке заохочує творчість.

Таке середовище може бути створене за допомогою ігрових форм і методів навчання.

Збільшення використання ігрових моментів у викладацькій професії вищих навчальних закладів є важливою проблемою та найкращим способом покращити якість професійної освіти, розвинути мислення студентів та зв'язатися з промисловістю. Як показали дослідження, ігрові курси сприяють вирішенню багатьох проблем підготовки та виховання майбутніх фахівців економічного профілю на першому курсі навчання у ВНЗ, підвищують інтерес до обраної професії [21].

Саме таке середовище, на нашу думку, розвиває мотивацію творчої самореалізації студентів та сприяє формуванню їх креативності. Розробляючи креативне навчальне середовище, яке заохочує творчий розвиток учнів, ми намагалися забезпечити: інклюзивність при створенні комерційних ігор; стимулювати та підтримувати будь-яку творчу діяльність студента; пріоритет особистої взаємодії, а не функціональної ролі учасників ділових ігор; сприятливий емоційний клімат для навчання тощо.

Пропонуємо базові принципи, які дають можливість створити під час начального процесу таке середовище, що дозволить формувати креативне мислення у студентів економічних спеціальностей в умовах змішаного навчання.

По-перше, відповідність індивідуальним вимогам до навчання, які вимагають індивідуальних навичок учня, закладає основу для більшої незалежності, зростання та особистої автономії у професійній діяльності.

По-друге, реалізація проблемного навчання, оскільки необхідно продемонструвати творчий процес виконання курсової роботи та допомогти студентам стати активними навчальними курсами.

По-третє, дотримуватись принципу поєднання ідеї з дією, оскільки планує залучити до творчого процесу студентів університету [32].

На наш погляд, проектне навчання – це процес інтелектуального, емоційного, розвивального зростання через вирішення реальної, серйозної, практичної проблеми. Під час таких семінарів студенти вчать один від одного працювати над проблемами та розмірковувати про свій досвід.

Містер Педлер, американський дослідник, стверджує, що суть проектного навчання полягає у добровільній роботі над проблемою; оцінка сприйняття учнем проблеми для визначення поведінкових рамок; робити те саме, використовуючи постійне відображення; підтримувати та мотивувати учасників програми для ефективного навчання.

Кілька дослідників намагалися визначити ключові аспекти навчання дії. Зокрема, відомий американський дослідник практики навчання К. Берд говорив про: повагу до всіх учасників, дотримання правил гри; узгодження проектних планів; наявність усіх учасників; внесок кожного в розвиток спільного проекту; розвиток навичок слухання та спілкування учасників програми; доведення рішень до всіх учасників; завжди використовуючи ідеї тощо [13, с.268].

При розробці ділових ігор для підготовки майбутніх фахівців економічного профілю необхідно спиратися на професійні стандарти відповідної сфери. При цьому велике значення мають базові професійні навички, які вимагають роботодавці. Для відповідності навчального процесу зазначеним вимогам, потрібно використовувати різноманітні ділові ігри, наприклад, такі як «Виробнича конференція», «Вирішення конфліктів», «Атестація працівників» та ін.

При розробці ділових ігор має бути визначення особистісних рис, необхідних майбутнім економістам:

- 1) підготовка до професійної діяльності;
- 2) ініціативне задоволення потреб клієнтів;
- 3) незвичайні навички прийняття рішень, соціальна згуртованість, навички переконання, рішучість.

Функція викладача щодо управління діловою грою передбачає наступне: курс ділової гри (викладачі) інформує учнів про зміст, цілі, завдання гри, загальні вказівки, проведення нарад і управління. При необхідності гри може передувати лекція або дискусія з актуальної проблеми, яка розглядається в діяльності. Розділивши учнів на групи, регулярно досліджуйте та аналізуйте ситуацію чи проблему, яка виникає в кожній з них.

Учасники аналізують ситуацію, оцінюють і класифікують проблему, визначають слово, знайомляться з правилами гри. Залежно від обраної стратегії кожна група досліджує або розробляє рішення, прогнозує потенційні проблеми, ризики та інші наслідки, розробляє загальне рішення. Кожна група представляє репрезентативну групу для презентації та схвалення своїх рішень або дій. Після цього збираються результати гри, оцінюються рішення та проекти, реалізуються різні стратегії та визначається їх ефективність [22].

Підраховуються очки, штрафні та бонусні бали, оголошуються кращі гравці, шашки, рішення та команди-переможці. Після цього має бути зрозуміла історія п'єси. Останню частину гри можна присвятити роздумам учасників про своє майбутнє, про можливість використання ігрових технологій в освітньому середовищі. Отже, хід ділової гри, визначення спільних завдань і обов'язків, створення необхідних адміністративно-виховних, психологічних і соціально-психологічних умов, визначення змісту, видів, форм і методів роботи відповідно до специфіки гри.

Характеристиками ігрового жанру Т. Качеровська вважає: наявність завдань і викликів; набути навичок користування персональним комп'ютером під час заповнення наборів видів економічної діяльності;

розподіл технічних та економічних обов'язків Ради; копія рішення Управління громадського захисту [21].

Вважаємо, що використання ігор позитивно впливає на формування таких критеріїв креативності майбутніх фахівців економічного профілю, як готовність до вирішення управлінських завдань, наявність внутрішніх творчих сил для ідентифікації як економіста, невиробничого сектору, знання в економіці, бізнесі, маркетингу, навички управління технологіями, базові навички економіста, творчий досвід.

Для сприяння розвитку творчості майбутніх фахівців економічного профілю ми використовували ділові ігри на студентських сайтах наукових гуртків. Однією з таких ігор є гра «Віртуальні підприємства». Удосконалення освітньої системи, стимулювання практичної підготовки студентів вимагає впровадження нових організаційних технологій та реалізації професійного напрямку під час бакалаврату.

Ділова гра «Віртуальне підприємство» призначена для оволодіння студентами сучасними методами і техніками прийняття рішень з питань бізнес-планування, економіки, управління персоналом, оволодіння навичками ведення економічних і фінансових операцій, а також виконання формальних завдань на окремих робочих місцях змодельованих компаній.

Інтеграція в навчальний процес вирішує важливе завдання реалізації фізичної підготовки майбутніх керівників невиробничих галузей, а також розвитку їх творчих та інноваційних здібностей під час навчання в звичайних організаціях і компаніях. Структура цієї ділової гри має такі особливості:

1. «Віртуальне підприємство» організоване з широким спектром адміністративних та управлінських інструментів, пов'язаних із «своїм» рівнем освіти та вищою освітньою компетентністю, і дозволяє збирати знання та володіти достатніми знаннями для виконання цих завдань та обов'язків щодо професійної діяльності [13, с.268].

2. Ділова гра створена за допомогою різноманітних програмних продуктів компанії, що дозволяє показати позицію майбутніх спеціалістів

економічного профілю у функціональних сферах управління бізнесом, з урахуванням нормальної взаємодії між ними, можливостей та ролі майбутніх фахівців економіки.

3. Розробити проектну інформацію про надійні проекти та зусилля студентів, використовуючи проектну документацію. Підказки надає викладач-організатор ділової гри.

4. Ділова гра шукає навички вирішення не тільки традиційних завдань, які зазвичай виконують фахівці в базовій позиції інструментів управління, але й нових завдань, пов'язаних з розробкою та реалізацією нових проектів, спрямованих на розвиток компанії діяльності з урахуванням поточної ситуації зовнішнього та внутрішнього середовища закладу.

Під час ігор студенти мають змогу краще зрозуміти, як працює та чи інша компанія, навчитися вмінням та навичкам професійних команд і проектів, отримати навички командної роботи. Це інновація, яка відіграє важливу роль у розвитку інтелектуальної складової та творчої поведінки майбутніх економістів [21].

Після виконання відповідних завдань досягнуті результати вивчаються та доводяться до учасників гри. Оцінивши результати з точки зору спільних цілей, вони змінюють потреби освітнього процесу та створюють новий рівень взаємодії між викладачами. При проведенні ділової гри в освітньому процесі підготовки фахівців економічного профілю в умовах змішаного навчання необхідно дотримуватись такого алгоритму:

- вступ до гри, на етапі якого учасникам повідомляються цілі та завдання гри, даються загальні правила, умовності та інструкції, за необхідності гри може передувати лекція або дискусія з тим, хто грає, ігровий предмет;

- поділ аудиторії на групи, ідеальний розмір групи 5-7 осіб; в кожній групі набирається лідер і розподіляються обов'язки гри (це можна робити як на початку гри, так і під час неї);

- занурення в гру, на цьому етапі учні беруться за «ігрову роботу», наприклад: виготовлення «візитки команди», підготовка міні-презентації, привітання партнерів по грі;

- системний аналіз ситуації або проблеми, на цьому етапі студенти аналізують запропоновану ситуацію, здійснюють діагностику, формують і ранжують проблеми, що виникли, домовляються про термінологію, знайомляться з правилами гри;

- ігровий процес – пошук і розробка варіантів рішень, прогнозування можливих потенційних проблем, ризиків і інших наслідків [13, с.258].

Вважаємо, що саме остання складова – ігровий процес – відіграє найважливішу роль у розвитку мотивації, ціннісного, уміння та творчої поведінкової свідомості майбутніх фахівців економічного профілю в умовах змішаного навчання. Слід зазначити, що найважливішим фактором успішного проведення спортивних тренувань у навчальному закладі є правильна атмосфера. У науковій літературі для назви цього явища використовувалися різні терміни: «соціально-психологічний клімат», «поведінково-психологічний клімат», «психологічна обізнаність», «психологічна атмосфера», «соціоменталітет» тощо [13, с.258].

Під «психологічним кліматом» розуміють емоційно-психологічний настрій колективу, в якому на емоційному рівні відбиваються особисті й ділові взаємовідносини членів колективу, що визначаються їх ціннісними орієнтаціями, моральними нормами та інтересами [13, с.258].

Важливу роль у формуванні професійної компетентності майбутніх спеціалістів економічного профілю відіграють практичні заняття. Ці курси оцінюють рівень засвоєння та розуміння теоретичних матеріалів, набуття студентами практичних знань та навичок.

Для нестандартних завдань творчого характеру, особливо дослідницького характеру, постановка запитань і завдань, експрес-контроль тощо сприяють підвищенню рівня інтелектуальної зацікавленості учнів, розвитку їх творчих здібностей і, таким чином, сприяють підвищенню рівня

пізнавальної задоволеності учнів, розвиток їх креативності і, отже, сприяти підвищенню рівня пізнавальної задоволеності студентів, забезпечити високу кваліфікацію спеціалістів та поглиблене навчання. Це можна зробити лише у співпраці з використанням різних методів навчання, як традиційних, так і нетрадиційних.

Слід зазначити, що викладання дисципліни «Економіка», у тому числі менеджмент практичних курсів, використовується повністю, оскільки сформовані у студентів знання, уміння та навички є корисними з точки зору сучасних вимог і можуть бути використовувати в їхній майбутній роботі, це бізнес-гра, яка навчає, рольові ігри, ігровий дизайн, аналітику тощо. Зупинимось лише на тих видах навчальних ігор, які ми використовували у своєму дослідженні.

Як показує практика, при проведенні ігрових занять найбільш ефективним виявилось використання «мозкового штурму» та «методу іменних груп». Цей метод сприяв розвитку в учнів уміння виділяти конкретну та обмежену інформацію, створював уміння зосереджуватися на чомусь одному тощо. Застосування цих методів передбачає пошук найкращої відповіді на поставлене досліджуване питання [13, с.258].

3.2 Розробка методичних рекомендацій щодо створення творчого середовища та впровадження ділових ігор для формування креативного мислення в умовах змішаного навчання

Змішане навчання передбачає крім аудиторної роботи застосування інтернет-технологій, веб-ресурсів.

Зараз інформаційні технології широко використовуються у вищій освіті, в тому числі й економічній, в Україні. Вони визначаються як технічний підхід до використання інформаційних технологій на основі комп'ютерних мереж і спосіб оцінювання процесу навчання. Використання ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології) у навчальному процесі економічних ВНЗ розглядається як один із найперспективніших шляхів підвищення якості освіти.

Слід зазначити, що важливість використання ІКТ в освіті відображається в таких факторах: економіка – скорочення ресурсів і часу; зберігання – можливість зберігати інформацію в електронних пристроях; наочність - можливість проектувати форму пристрою; можливості самооцінки через вікторини, тести тощо; можливість розвивати креативність викладача та студента. Таким чином, ми вважаємо, що використання ІКТ (зокрема, ділових ігор з використанням веб-ресурсів) у підготовці майбутніх спеціалістів економічного профілю позитивно впливає на креативність студентів [12, с.256].

Для підготовки майбутніх економістів до практичних занять пропонується використання гри «Шість капелюхів».

Це універсальний підхід, який можна використовувати для викладання різноманітних предметів, а не лише діяльності. Ця гра розвиває критичне та креативне мислення, навички прогнозування майбутніх лідерів, вчить по-іншому бачити та аналізувати ситуації, отримуючи про них нову інформацію. Учасникам пропонується розглянути об'єкт з різних ракурсів, зображених різнокольоровими капелюхами:

Червоний капелюх. Червоний означає вогонь. Червоний капелюх асоціюється з емоціями, інтуїцією, почуттями і передчуттями. Не треба нічого пояснювати. Емоції є, а червоний капелюх дає можливість їх висловити.

Жовтий капелюх. Жовтий символізує сонце і надію. Під жовтим капелюхом ми намагалися знайти найкращі та найкращі пропозиції, рекомендації та можливі переваги, розкрити приховані ресурси.

Білий капелюх. Білий колір символізує папір. Тож ми зосереджуємось на тому, що маємо або нам потрібно прийняти рішення: цифрах і лише цифрах.

Чорний капелюх символізує критичне мислення і оцінку, виходячи з обережності та усвідомлення недоліків та ризиків. Він підкреслює потенційні проблеми та можливі перешкоди, які можуть виникнути.

Зелений капелюх символізує творчий підхід, генерацію ідей і розвиток. Він асоціюється з енергією, ростом і життям, як рослини в природі. Зелений капелюх визначає режим, коли акцент робиться на творчості, пошуку нових шляхів та альтернативних підходів до вирішення завдань. В цьому режимі стимулюється відкритість до нестандартних ідей та розгляд різних точок зору.

Синій капелюх використовується на початку обговорень з метою встановлення цілей мислення і визначення того, чого ми хочемо досягти в результаті. Він представляє режим спостереження за процесом мислення та його керування, включаючи формулювання цілей, підведення підсумків та інші аспекти управління розумовою діяльністю. Цей режим сприяє зосередженості на процесі самого мислення та плануванні дій для досягнення мети.

Таким чином, значення кольорів і способи мислення наступні:

- білий – мислення фактів і цифр, констатація наявної інформації без будь-якої її оцінки;
- червоний – емоційне мислення, передбачає висловлення особистісного ставлення й почуттів, викликаних оцінюваним об'єктом;
- жовтий – продуктивне мислення допомагає узагальнити висновки з проаналізованого явища.

Гра корисна під час обговорення конкретних навчальних питань або уроку в цілому, і робота учнів зазвичай виконується за допомогою запитань і завдань, наприклад:

1. Акторів в білому капелюсі: «Спробуйте відновити послідовність подій за планом»: Що було раніше, Нічого. Коли це було. Зараз це сталося, коли це сталося? [12, с.256].
2. Власник червоного капелюха має поміркувати над питаннями: «Які помилки ви знайшли в кожній конкретній ситуації?»; «Які негативні наслідки ця ситуація може мати в майбутньому?».

3. Гравець у жовтому капелюсі відповідає на питання: «Що позитивне в цій ситуації?»; «Які переваги має кожна мікроподія?»; «Які добрі наслідки будуть у результаті?»

Такі ігри можна застосовувати при викладанні різних економічних дисциплін і різних тем.

Наприклад у процесі вивчення теми «Прийняття управлінських рішень» за 6 напрямками:

1. Запуск роботи організації, підвищення ефективності управління діяльністю організації, створення спільної інформації з організацією.

2. Місія роботи. Основна мета рішення. Створить ефективне організаційне інформаційне середовище для підвищення ефективності роботи та вирішення бізнес-проблем за допомогою інструментів інформаційної системи.

3. Фінансова вигода - можливість оплати і прибутковість. Електронні наради, швидке прийняття рішень щодо оперативних завдань, економія часу та грошей завдяки електронному документообігу. Формування електронних каналів продажу товарів і послуг. Єдине інформаційне середовище для постачальників, клієнтів і партнерів.

4. Емоційна вигода - можливості для інтересу, емоційного стану, залучення до нових технологій. Що б це могло бути? Активне використання сучасних мобільних технологій, швидке прийняття рішень, спрощення бюрократичних питань тощо.

5. Автоматизація загальноорганізаційного та тайм-менеджменту окремих підрозділів і співробітників. Календарі, загальні збори, контроль виконання.

6. Реалізація питання автоматизації роботи організації за допомогою відомих інформаційних систем (Галактика, Парус, 1С ...).

Кожен студент (або група – готують свою міні-доповідь). Після презентацій, дискусій та дебатів кожна група розробляє спільну карту з 99 пунктів – процес прийняття рішень щодо впровадження автоматизованої

системи управління у вибраній організації. Також потрібно почати щось про саму організацію – це інституція чи установа, де вони працюють, як вони працювали, що потрібно змінити, як це зробити – визначення та практики, інші люди, імена та часові рамки.

Далі пропонується зіграти у велику гру, давши всі завдання (або більшість із них) одному учневі. Тому він повинен мати розвинуті навички краще оцінювати зовнішній світ і себе, вміти змінюватися, мати розвинені думки та ідеї, мати емпатію, розуміти емоції тощо.

Представлена гра розвиває творчі якості майбутніх фахівців економічного профілю, вчить їх бачити явища процесу в їх складності та неоднозначності, вміти знаходити вихід із різноманітних ситуацій, що сприяє розвитку таких показників креативності, як готовність до розв'язувати завдання в ситуаціях невизначеності, швидкість, гнучкість, оригінальність думки, досвід творчої діяльності тощо [12, с.256].

Отже, однією з педагогічних умов підготовки креативності майбутніх економістів є розробка та впровадження в навчальний процес ділових ігор з використанням веб-ресурсів (іншими словами, з веб-підтримкою). Веб-ресурси – це ресурси освітнього характеру, які розміщені у веб-просторі мережі Інтернет.

Слід зазначити, що до веб-ресурсів належать не лише об'єкти, створені за допомогою спеціальних веб-технологій (веб-сторінки, веб-сайти), а й інші електронні форми, що зберігаються на веб-сервері в різних формах (текст, графіка, аудіо-, відеоформати тощо). У дослідженні ми розуміємо ділову гру з використанням веб-ресурсів як ділову гру, розроблену та реалізовану за допомогою ІКТ.

Це свого роду ігровий проект. Комерційні ігри, які використовують веб-ресурси, мають величезний потенціал для творчого та самовираження роботи кожного учня. Для формування креативності майбутніх фахівців економічних спеціальностей в умовах змішаного навчання доцільним, як показали експериментальні дослідження, було використання ігрового

дизайну, в основу якого покладено ідею побудови навчального процесу на активній основі, через спільну діяльність викладача та студентів, спираючись на власний досвід [12, с.256].

Існує досвід розробки методичних рекомендацій навчальної практики у формі ділової гри у вигляді пакету індивідуальних та колективних завдань, які повинні бути виконані студентами експериментальної групи під час проведення гри в окремих функціональних підрозділах підприємства[21].

У ході експериментального дослідження для студентів було організовано компанію ТОВ «Епіцентр». Сьогодні мережа «Епіцентр» складається з 75 торгових центрів, які містять 10 об'єктів мережі «Нова лінія». Загальна торгова площа – 1,5 млн квадратних метрів. м. Для порівняння, на цій площі могло б поміститися 1650 футбольних полів. Найбільший ТЦ компанії працює на вулиці Полярній, 20 Д у Києві (105 тис. кв. м), найменший – у Шепетівці Хмельницької області (3,5 тис. кв. м).

Стратегія розвитку компанії з самого початку передбачала відкриття магазинів поряд з великими гіпермаркетами, такими як Metro або Auchan. Це дозволило розраховувати на синергію торговельних об'єктів, коли відвідувачі продуктового магазину також могли зайти в домашній ТЦ і навпаки.

Спочатку магазини «Епіцентру» працювали у традиційному для будівельних гіпермаркетів форматі DIY (від англ. Do It Yourself — зроби сам), але з розширенням асортименту ритейлер поступово переріс формат, перетворившись на мережу рекламних центрів, де покупець отримує всі непродуктові товари та відповідні послуги.

Основною метою організаційного відділу є реєстрація та перереєстрація підприємства, здійснення бізнес-планування, організація взаємодії із засновниками підприємства. Навчання на організаційному відділі має на меті поглибити та закріпити знання та навички курсу «Основи підприємницької діяльності», оскільки дозволяє відчувати себе справжнім підприємцем, власником свого бізнесу чи найманим менеджером, для нього

менталітет, та особисті економічні інтереси власників є основним обмежуючим фактором, який необхідно враховувати в процесі управління поточною діяльністю компанії [21].

У процесі реалізації стратегії реєстрації підприємства студенти самостійно заповнили всі звичайні форми та підготували всі документи, які вимагаються чинним порядком реєстрації в органах місцевого самоврядування, податкової служби, позабюджетних фондів, а також необхідні для відкриття рахунку, отримання посвідчення пожежника, проведення санітарно-гігієнічної експертизи, виготовлення печаток і штампів тощо.

Для визначення оптимального стандарту процедури реєстрації, форм необхідних документів, порядку їх заповнення та подання студенти використовували комп'ютерну правову систему «Нормативні акти України», яка містить актуальні редакції всіх законодавчих, законів країни та відомчих нормативних актів, коментарі експертів, матеріали публікацій у періодичних виданнях тощо. Для перевірки деяких методів роботи компанії студенти розробили бізнес-план, заснований на визнаних в Україні концепціях змісту та формату документа.

Розробка бізнес-плану підприємства на найближчий період базувалася не тільки на аналізі інформації, що стосується поточних результатів діяльності підприємства (на основі інформації, отриманої з системи бухгалтерського обліку 1С-Підприємства), а й складений аналіз ефективності економічної діяльності підприємства. а фінансова діяльність і рентабельність власного капіталу конкурентів і фірм – аналогічна, оцінка інвестиційної привабливості фірми.

Інформаційною базою даної роботи є база даних Агентства сприяння розвитку фондового ринку України, яка містить фінансову звітність компаній, утворених у формі оголошених компаній. Проведення порівняльного аналізу дозволило визначити стратегічні пріоритети та фінансові показники, які мають бути досягнуті з точки зору власників

бізнесу. Розробка бізнес-плану компанії максимально наближена до реальних умов [22].

Основною метою діяльності відділу персоналу була розробка і реалізація концепції кадрової політики, спрямованої на всебічний розвиток людських ресурсів, що є основним елементом внутрішнього середовища торговельного підприємства. Відділ персоналу є інформаційним, методичним та координаційним центром здійснення кадрової роботи на підприємстві. До основних напрямів діяльності підрозділу слід віднести наступні: кадрове планування; добір та розстановка персоналу; адаптація персоналу; мотивація персоналу; розвиток персоналу; вивільнення персоналу. Працівникам відділу персоналу відводилася основна роль у формуванні штатного розкладу працівників та розробці організаційної структури управління.

Праця робітників уже не розглядалася лише як управління, а базувалася на принципах і сучасних ідеях високорозвиненого суспільства. Планово-економічний відділ є установою, яка забезпечує інформування, методику та контроль за проведенням аналітично-планової роботи щодо господарської діяльності господарського підприємства. Основними обов'язками відділу є:

- 1) проведення аналізу та підготовка аналітичних рекомендацій щодо окремих напрямків діяльності торговельного підприємства;
- 2) розробка заходів щодо формування і стабілізації показників фінансово-господарської діяльності підприємства;
- 3) розробка поточних і перспективних планів діяльності підприємства;
- 4) здійснення контролю за виконанням розроблених і затверджених економічних планів та корегування в процесі діяльності;
- 5) виявлення резервів і розробка пропозицій щодо оптимізації та покращення економічних результатів діяльності підприємства.

Одним із основних напрямів роботи кафедри є розробка поточних планів і прогнозів товарообігу як основного показника господарської діяльності відповідно до бізнес-цілей підприємства, що можливо при проведенні досліджень стану та зовнішнього середовища (рівня доходів)

населення, стан конкуренції, характер товарного ринку тощо, враховуючи економічну ситуацію підприємства (рівень постачання, зберігання та транспортування, обсяг торгової площі) [12, с.256].

Виходячи з необхідності забезпечення безперебійного процесу реалізації і формування визначеного обсягу роздрібного товарообороту, студенти здійснювали аналіз, нормування та планування товарних запасів на основі інформації відділу закупівлі, а також формування необхідного товарного забезпечення на основі укладених комерційних угод за умови оцінки їх ефективності.

Така діяльність сприяла розвитку когнітивної складової творчості в цілому. Важливим напрямком діяльності підрозділу є співпраця зі службою кадрів щодо визначення та обґрунтування чисельності працівників, а отже, і витрат на утримання персоналу, це пов'язано з розробкою ефективної системи матеріального стимулювання, яка базується на чіткій системі мотивації праці. Подальший перспективний розвиток бізнесу, тобто процес розширеного відтворення, можливий на умовах отримання прибутку.

Отже, необхідним напрямком у роботі планово-економічного відділу є не лише розробка планів формування доходів і видатків, а й оцінка меж господарської діяльності, якщо результати такої господарської діяльності досягнуті. Це дає змогу виявити резерви на майбутнє або, навпаки, «вузькі місця», які потребують особливої уваги при розробці поточних і перспективних планів.

Взаємодія підприємства із зовнішнім середовищем, зокрема органами Держкомстату України, передбачає узагальнення отриманої інформації в усіх структурних підрозділах підприємства і підготовка звітності в установлені нормативними актами терміни. Розглядаючи планово-економічний відділ як елемент загальної концепції підготовки фахівців не лише в теоретичному аспекті, але й практичному, ми ставили за мету надати можливість студентам отримати рівень практичних навичок і досвіду роботи в колективі на реально діючому підприємстві, що особливо продуктивно сприяло розвитку

поведінкового компоненту креативності майбутніх фахівців економічного профілю [23].

Основною метою відділу планування є планування бізнес-стратегії компанії в конкретних ситуаціях, прийняття практичних управлінських рішень, спрямованих на досягнення стратегічних цілей, оцінка поточної діяльності компанії з точки зору досягнення цілей розвитку. Цей відділ керує його діяльністю: розробкою корпоративної та ринкової стратегії, розробкою стратегічних цілей і заходів, управлінськими рішеннями, пов'язаними з операціями, фінансами та інвестиціями.

У ході роботи відділу стратегічного планування студенти навчалися розробляти комплексні плани стратегічного розвитку підприємства, встановлювати та доводити до виконавців стратегічні та тактичні цілі щодо здійснення комерційної діяльності підприємства, формувати інвестиційну, інноваційну, кадрову політику, спрямовану на забезпечення сталого конкурентоспроможного розвитку підприємства.

Саме цей аспект діяльності сприяв розробці показника креативності як знання специфіки розвитку невиробничих організацій та їх конкурентоспроможності. Основою інформації для оцінки діяльності компанії та рівня досягнення нею стратегічних цілей розвитку є корпоративне управління, фінансова звітність та оподаткування, що базується на результатах діяльності компанії.

Студенти набували навичок роботи з первинною інформацією та здобували вміння щодо її використання в процесі прийняття управлінських рішень. Працюючи у відділі стратегічного планування, студенти мали можливість навчитися оцінювати ступінь досягнення цілей стратегічного розвитку на основі дослідження різноманітних аналітичних показників, що розраховувалися за результатами діяльності підприємства.

Результати роботи планового відділу оцінюються при розрахунку рейтингу компанії, виходячи з рівня виробництва і виручки компанії, по окупності інвестицій, заможності власників і довголіття компанії.

Отже, будь-які методи активного навчання, зокрема ігрові методи є важливою умовою створення творчого середовища, як педагогічної умови формування креативності майбутніх економістів.

Створення такого творчого середовища для формування креативного мислення в умовах змішаного навчання є певним викликом, але наведені нижче рекомендації можуть допомогти викладачам досягти цієї мети:

1.Забезпечте стимулююче середовище.

Створіть атмосферу, яка спонукає до творчого мислення. Використовуйте яскраві кольори, креативне оформлення класу або віртуальної навчальної платформи, інспіруючі цитати та зображення, що сприяють появі нових ідей [24].

2.Розробіть відкриті завдання.

Дайте студентам можливість вирішувати проблеми, для яких не існує однозначних відповідей. Побудуйте завдання, які стимулюють креативне й гнучке мислення, пошук нетрадиційних рішень та інноваційних підходів.

3.Приверніть увагу до дослідження та експериментів.

Запропонуйте студентам можливості для проведення власних досліджень та експериментів. Підтримайте їх у спробі впровадження нових ідей, розвитку власних проектів та досліджень, надайте необхідні ресурси та підтримку.

4.Організуйте практичні заходи.

Організуйте роботу в малих групах, де студенти зможуть обмінюватися ідеями та спільно працювати над проектами. Залучайте зовнішніх експертів та практиків з економічного сектору, які можуть поділитися своїм досвідом та вдатними прикладами.

5.Застосовуйте технології.

Використовуйте інтерактивні технології та інструменти, які підтримують креативність та сприяють активному навчанню. Наприклад, віртуальні лабораторії, онлайн-платформи для спільної роботи, мультимедійні матеріали тощо.

6.Забезпечте відкритий діалог.

Створіть атмосферу, в якій студенти відчують себе вільними висловлювати свої думки та ідеї. Заохочуйте обговорення, дебати та обмін інформацією між студентами, а також між викладачами й студентами.

7.Залучайте до позааудиторних заходів.

Організуйте відвідування конференцій, семінарів, виставок і творчих зустрічей, які можуть надихнути студентів на нові ідеї. Створіть можливості для участі студентів у конкурсах, проектах із розвитку підприємництва та соціальних ініціатив.

8.Знайомте з прикладами успіху.

Поділіться прикладами успішної практики у сфері економіки та підприємництва. Покажіть студентам, як креативність може бути застосована у реальному бізнесі та які вигоди вона може принести.

9.Створіть можливості для самовираження.

Заохочуйте студентів до самостійного дослідження та розвитку власного мислення. Дайте їм можливість обирати проекти, теми або проблеми, що їх цікавлять, та надайте підтримку у реалізації їх ідей.

10.Підтримка і конструктивний фідбек.

Надавайте студентам підтримку, заохочуйте їх ідей та творчих проектів. Надайте конструктивний фідбек та спрямовуйте їх на шляху досягнення креативних цілей.

Ці рекомендації допоможуть вам створити творче середовище, яке сприятиме розвитку креативного мислення у майбутніх фахівців з економічних спеціальностей під час змішаного навчання.

Висновки до розділу 3

Розділ 3 розглядає педагогічні умови формування креативності майбутніх фахівців з економічних спеціальностей за допомогою ділових ігор в умовах змішаного навчання. В цьому розділі було висвітлено декілька завдань, які вимагали врахування висвітлення перспектив використання змішаного навчання для формування креативного мислення.

За допомогою змішаного навчання можна досягти значних успіхів у розвитку креативного мислення студентів. Використання ділових ігор, які враховують інтерактивність та сприяють практичному застосуванню знань, дозволяє стимулювати творчість, пробуджувати уяву та інноваційний потенціал майбутніх фахівців.

Змішане навчання, поєднуючи онлайн-ресурси та традиційні методи, створює унікальну можливість взаємодії з інформацією, а також сприяє колективному навчанню та обміну ідеями, що сприяє розвитку креативного мислення.

Розроблено методичні рекомендації для створення творчого середовища.

Для успішного формування креативного мислення майбутніх фахівців з економічних спеціальностей необхідно створити сприятливе та стимулююче творче середовище. За допомогою:

- забезпечення доступу до сучасних технологій та ресурсів, які сприяють розвитку креативних навичок;
- створення місць для співпраці та обміну ідеями, де студенти можуть взаємодіяти з однодумцями та отримувати конструктивний фідбек;
- застосування інтерактивних методів навчання, які стимулюють активну участь студентів та сприяють їх творчому виявленню;
- розвиток ініціативи та самостійності студентів шляхом постановки перед ними відкритих завдань, які потребують творчого розв'язання;
- використання реальних ситуацій та кейсів для аплікації отриманих знань та спонукання до пошуку нових, нетрадиційних рішень.

Ці завдання спрямовані на розуміння важливості змішаного навчання та ділових ігор для формування креативності студентів економічних спеціальностей, а також на розробку конкретних рекомендацій, що до створення творчого середовища, що сприяє розвитку їхньої творчості та інноваційного мислення.

ВИСНОВКИ

Креативне мислення є важливим фактором розвитку студентів-економістів, адже сучасна економіка вимагає від нас постійного пошуку нових рішень та ідей. Воно демонструє здатність аналізувати, оцінювати та робити обґрунтовані та раціональні судження на основі доказів та обґрунтованих міркувань, а також дозволяє аналізувати складні економічні питання, визначати логічну основу доказів та визначати межі аргументації.

Формування творчих ідей в економіці залежить від багатьох факторів і починається з визнання внутрішніх сильних сторін та інтересів у вивченні економічних дисциплін.

Креативне мислення є необхідним елементом творчого процесу та інноваційного розвитку.

Дослідження креативного мислення, як важливої складової компетентності майбутніх фахівців з економічних спеціальностей підтвердило його значення для сучасного ринку праці. Креативність сприяє розвитку новаторського підходу до розв'язання проблем, стимулює розвиток підприємництва та вміння адаптуватися до змін.

Виявлено, що формування креативного мислення значною мірою залежить від різноманітних факторів.

Серед них можна виділити освітню систему, настанову викладачів, підходи до навчання та розвитку особистості студентів, а також культурні та соціальні впливи.

Крім цього експерти виділяють також низку факторів, що сприяють самовираженню у творчій діяльності. Генерація творчих ідей включає багато різних факторів, які можуть вплинути на розвиток і добробут творчих ідей.

Серед факторів, що сприяють самовираженню у творчій роботі, експерти виділяють:

- наявність творчої особистості, творчого процесу та творчого середовища (Л. Ведернікова, Р. Гільмутдінова, А. Морозов, Є. Райхман, Д. Чернілевський та ін.);

- мотивацію до творчої діяльності та свободу індивідуальності (Ю. Бистрова, Ю. Варлакова, Л. Ткаченко);
- ціннісні орієнтації особистості;
- організацію інформаційного потоку і цільової спрямованості всіх видів діяльності, починаючи з навчальної (Л. Єрмолаєва-Томіна, І. Особов, Т. Яковенко).

Аналіз дослідження щодо педагогічних умов формування креативності майбутніх фахівців економічних спеціальностей показав:

1). Для оцінювання креативності студентів необхідно застосовувати інноваційні методи, які орієнтовані на виявлення та оцінювання творчого потенціалу та здатностей студентів до нетрадиційного мислення. Зокрема, це може включати портфоліо з творчих завдань, проектну роботу, групові дискусії, презентації та інші форми оцінювання, які акцентуються на процесі створення та новаторстві думок студентів.

2). Дослідження креативності та її роль у сучасному світі вказують на те, що креативність є ключовою компетенцією, необхідною для успішного функціонування у сучасному суспільстві. Креативність сприяє розвитку інновацій, змінам, прогресу та досягненню конкурентних переваг в різних сферах, зокрема в економіці. Креативність допомагає генерувати нові ідеї, розв'язувати складні проблеми, сприяє підприємницькій активності та стимулює розвиток нових продуктів та послуг.

Вище зазначених факторів та експериментальна перевірка педагогічних умов формування креативності показали, що найважливішою умовою для формування креативного мислення фахівців економічного профілю є створення відповідного творчого середовища, що є важливим завданням для педагогів і освітніх конститутцій.

Змішане навчання, поєднуючи онлайн-ресурси та традиційні методи, створює унікальну можливість взаємодії з інформацією, а також сприяє

колективному навчанню та обміну ідеями, що сприяє розвитку креативного мислення.

Розроблено методичні рекомендації щодо створення творчого середовища для успішного формування креативного мислення майбутніх фахівців з економічних спеціальностей в умовах змішаного навчання.

Зазначені рекомендації передбачають:

- 1) забезпечення стимулюючого середовища, створення атмосфери, яка спонукає до творчого мислення;
- 2) розробка відкритих завдань для вирішення проблем, що не мають однозначних відповідей, стимулюють креативне й гнучке мислення, пошук нетрадиційних рішень та інноваційних підходів;
- 3) надати студентам можливості для проведення власних досліджень і експериментів, та підтримку у спробі впровадження нових ідей, розвитку власних проектів та досліджень;
- 4) організувати практичні заходи, роботу в малих групах, залучити зовнішніх експертів та практиків з економічного сектору, які можуть поділитися своїм досвідом та видатними прикладами;
- 5) використовувати інтерактивні технології та інструменти, які підтримують креативність та сприяють активному навчанню «віртуальні лабораторії, онлайн-платформи для спільної роботи, мультимедійні матеріали тощо»;
- 6) забезпечити відкритий діалог, створити атмосферу вільного висловлювання думок та ідей студентів(обговорення, дебати, обмін інформацією між студентами, між викладачами й студентами);
- 7) залучити до позааудиторних заходів(відвідування конференцій, семінарів, виставок і творчих зустрічей, участь студентів у конкурсах, проектах із розвитку підприємництва та соціальних ініціатив);
- 8) знайомити студентів з прикладами успіху у сфері економіки та підприємництва, застосування креативності у реальному бізнесі;

9) створити умови для самовираження(самостійне дослідження, розвиток власного мислення, самостійний вибір проектів, теми або проблеми, що їх цікавлять, підтримка у реалізації їх ідей);

10) надавати підтримку та конструктивний фідбек та спрямовувати їх на шляху досягнення креативних цілей.

Створення творчого середовища потребує також виконання наступних завдань:

- забезпечити доступ до сучасних технологій та ресурсів, які сприяють розвитку креативних навичок;

- створити місця для співпраці та обміну ідеями, де студенти можуть взаємодіяти з однодумцями та отримувати конструктивний фідбек;

- застосувувати інтерактивні методи навчання, які стимулюють активну участь студентів та сприяють їх творчому виявленню;

- розвивати ініціативу та самостійність студентів шляхом постановки перед ними відкритих завдань, які потребують творчого розв'язання;

- застосовувати реальні ситуації та кейси для аплікації отриманих знань та спонукання до пошуку нових, нетрадиційних рішень.

Створення такого творчого середовища в умовах змішаного навчання є певним викликом, але є необхідним для формування креативного мислення майбутніх фахівців економічного профілю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вагнер Т. Створення інноваторів: як виховати молодь, яка змінить світ / Т. Вагнер. – Київ : К.FUND, 2015. – 222с.
2. Вовк Н. Методичні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців-технологів у процесі вивчення креативних технологій навчання [Електронний ресурс] / Н. Вовк. – Дата звернення 15.09.2018р. Режим доступу:

«Управління інтелектуальною власністю» / В. Е. Лунячек // Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи: Матеріали Четвертої Міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань, 11-12 жовтня 2018 р.). – Умань : ВПЦ «Візаві», 2018. – С. 100-102.

9. Лунячек В. Е. Формування управлінських компетентностей у фахівців у сфері інтелектуальної власності в процесі магістерської підготовки / В. Е. Лунячек // Наука, технології, інновації: світові тенденції та регіональний аспект: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 28-29 вересня 2018 р.). – Одеса : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2018. – С. 30-31.

10. Лунячек В. Е. Формування спеціальних компетентностей у магістрів під час вивчення дисципліни «Методологія і організація наукових досліджень» / В.Е.Лунячек // Актуальні питання педагогіки та психології: шляхи теоретичного і практичного вирішення проблем: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17-18 березня 2018 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти». – Одеса : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2018. – С. 45-47.

11. О'Коннор Дж. Мистецтво системного мислення: Необхідні знання про системи та творчий підхід до вирішення проблем / Дж. О'Коннор, І. Макдермот; Пров. з англ. - Київ: Ніка-Центр; Москва: Альпіна Паблішер, 2017. - 256 с.

12. Робінсон К. Освіта проти таланту. Сила творчості / К. Робінсон; Пер. з англ. Г. Лелів. – Львів : Літопис, 2017. – 256 с.

13. Робінсон К. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту / К. Робінсон, Л. Ароніка; Пер. з англ. Г. Лелів. – Львів : Літопис, 2016. – 258 с.

14. Салберг П. Фінські уроки 2.0: Чого може навчитися світ з освітніх змін у Фінляндії / П. Салберг; пер. з англ. А. Р. Шиян; наук. ред. Р. Б. Шиян. – Харків : Ранок, 2017. – 240 с.

15. Шевнюк О. Л. Теорія і практики культурологічної освіти майбутніх учителів у вищій школі : автореф. дис. д. пед. н. за спеціальністю 13.00.04 / О. Л. Шевнюк ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2004. – 44 с.

16. The Future of Jobs Report 2018. World Economic Forum [Electronic resource]. – viewed 30 September 2018, Access mode : <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2018>

17. Дмитрієва С.М., Гаврилова Н.В. Методи дослідження творчих здібностей школярів: Посібник-практикум. – Житомир, 2002. - 40 с.

18. Варфоломійв А. Г. Креативний менеджмент у практичній діяльності організації // Економічні і юридичні науки. - 2016. - №2-1. - С. 153-159.

19. Пащенко О.П. КРЕАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ФАКТОР УСПІШНОСТІ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ-2017, № 17.

20. Креативність як основа організаційних змін
URL:http://www.rusnauka.com/10_DN_2012/Economics/6_106237.doc.htm

21. Управління креативним потенціалом організації та його значення в ринковій конкуренції URL:https://studopedia.com.ua/1_360450_upravlinnya-kreativnim-potentsialom-organizatsii-ta-yogo-znachennya-v-rinkoviy-konkurentsii.html

22. Авт. кол. : Ю. М. Бажал, І. В. Бакушевич, У. Венесаар ін. / за ред. д-ра екон. наук проф. Ю. М. Бажала. Інноваційне підприємництво : креативність, комерціалізація, екосистема : навч. посіб. для вищих навч. закладів /— К. : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2015.— 278 с

23. Управління креативністю у сучасній організації
URL:<https://www.hse.ru/data/2013/01/29/1304716274/%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5%20%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C%D1%8E.pdf>

24. Під. ред. Кібанова А.Я. Управління персоналом організації.- М ИНФРА - М, 2004. - 512 с.

25. Під ред. Єпифанцева С.Н. - Ростов-на-Дону:Фенікс. Соціологія і психологія управління, 2001. - 203 с.

26. ТЕСТ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ П. ТОРРЕНСА. ІНСТРУКЦІЯ. ОБРОБКА РЕЗУЛЬТАТІВ.

URL:<https://dytpsyholog.com/2015/07/01/%D1%82%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%BF-%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%81%D0%B0-%D1%96%D0%BD%D1%81/>

27. Тест креативності Ф. Вільямса URL:https://studexpo.net/90711/psihologiya/test_kreativnosti_vilyamsa 28. Є. Є. Тунік МОДИФІКОВАНІ КРЕАТИВНІ ТЕСТИ ВІЛЬЯМСА МОБА ВИДАВНИЦТВО 2003 Санкт-Петербург URL:<https://bukatara.ru/uk/metodika-test-divergentnogo-tvorcheskogomyshleniya-diagnostika-urovnya.html>

29. Графічний тест Є.Вартегга URL:<https://jak.koshachek.com/articles/grafichnij-test-vartegga.html>

30. Тест вербальної креативності (RAT) С. Медника URL:<https://www.psyoffice.ru/1-82-246.htm>

31. Опитувальник креативності Д. Джонсона (в адаптації Е. Е. Тунік)URL:<http://psih.pp.ua/opituvalnik-kreativnosti-d-djonsona-v-adaptatsiyi-e-etunik-diagnostika-i-rozvitok.html> 61

32. Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках навколишнього світу за проектом Н Ф Виноградової URL:https://uareferat.com/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BA_%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B8%D1%85_%D0

%B7%D0%B4%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B5
%D0%B9_%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%88%D0%B8
%
D1%85_%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D1%80%D1%96%D
0
%B2_%D0%BD%D0%B0_%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D
1
%85_%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D
1%
88%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%81%D0%B2%D1%
96
%D1%82%D1%83_%D0%B7%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5
%
D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%BC_%D0%9D_%D0%A4_%D0%92%D0%B8
%
D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%B2%
D0 %BE%D1%97

33. Матеріали всеукраїнської (із зарубіжною участю) наукової конференції / Донецький національний технічний університет / Покровськ: ДВНЗ «ДонНТУ» Актуальні проблеми теорії менеджменту, маркетингу та фінансів : наукові ідеї та механізми реалізації, 2021. 383с.

34. Вісник Хмельницького національного університету.МОТИВАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ. 2010, № 6, Т. 2, УДК 330

ДОДАТКИ

Додаток 1

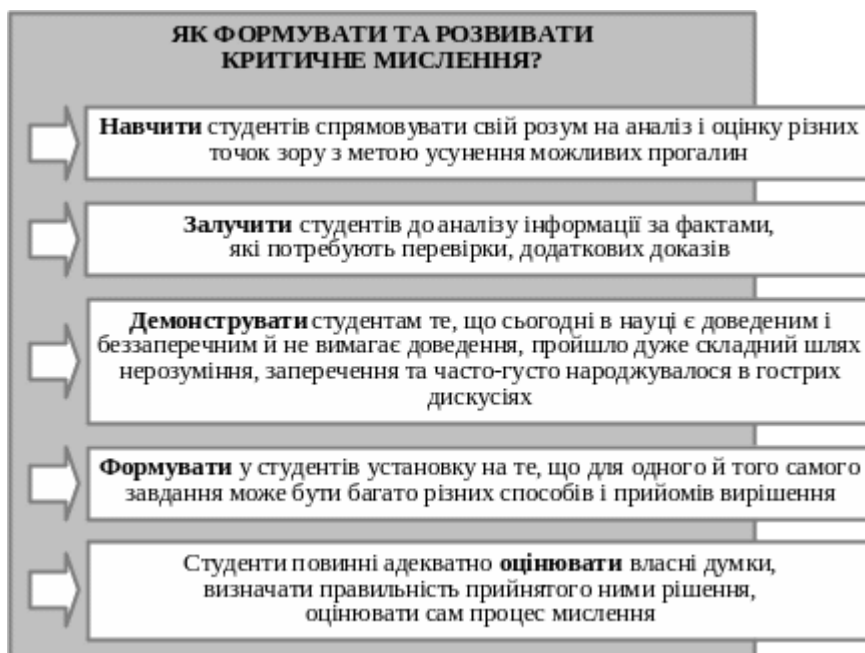

Рис.1.1.

Як формувати та розвивати критичне мислення

Додаток 2

Рис.1.2.

Методика кретивного мислення у вивченні економіки

